

5. *Крылова Н.Б.* Развитие культурологического подхода в современной педагогике // *Личность в социокультурном измерении: история и современность: Сб. статей.* М.: Индрик, 2007. С. 132–138.
6. Дискуссия «Современная культура: ее характерные черты и тенденции развития» в журнале «Культура культуры». 2015. № 1. *Абанкина Т.* «Экономика желаний в современной цивилизации досуга» // *Т.Абанкина //Отечественные записки.* – 2005. - №4. С.115-123.
7. Социальные коммуникации: профессиональные и повседневные практики. Сб.статей / Под ред. В.В. Козловского, А.М. Хохловой. Выпуск 4. СПб.: Интерсоцис, Скифия-Принт, 2011. — 308 с.

УДК 304.2:911.375.12-021.3](477-21)

Урбан О. В.

Львівський національний університет імені І. Франка

ВЗАЄМОДІЯ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРОСТОРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ МІСТІ

Стаття присвячена визначенню та розрізненню понять публічного і приватного простору та їх впливу на життя людини у місті. Досліджена історична генеза розрізнення цих понять. Проаналізовано значення публічного простору в сучасному місті та його трансформації, як наслідок невпинного процесу урбанізації. Розглянуто взаємодію між приватним та публічним простором в українських реаліях.

Ключові слова: місто, урбанізація, приватний простір, публічний простір.

Урбан А.В. Взаимодействие публичного и частного пространств в украинском городе. Статья посвящена определению и различению понятий публичного и частного пространства и их влияния на жизнь человека в городе. Исследован исторический генезис различия этих понятий. Проанализировано значение публичного пространства в современном городе и его трансформации, как следствие непрерывного процесса урбанизации. Рассмотрено взаимодействие между частным и публичным пространством в украинских реалиях.

Ключевые слова: город, урбанизация, частное пространство, публичное пространство.

Urban. O. V. The interaction of Public and Private Spaces in Ukrainian towns. The article focuses on defining and distinguishing the notions of public and private space and their influence on a person's life in a city. Historical genesis of these notions has been researched. The essence of public space in the modern world and its transformation, being the result of constant urbanization process, has been analyzed. The correlation between private and public space in Ukrainian realia has been studied.

Key words: city, urbanization, private space, public space.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Стрімкий ріст темпів урбанізації та глобалізації збільшують філософське і соціологічне значення поняття міста, його ролі у розвитку суспільства. Місто і міський спосіб життя проникають у найрізноманітніші культурні сфери: індустрію, економіку, будівництво житла, транспортну систему. Ці процеси не оминають українське суспільство теж, вливаючи не лише на становлення і розвиток сучасного українського міста – на людину у ньому, її свідомість, пошук її ідентичності, самоусвідомлення через міську ідентичність.

Формулювання цілей (мети) статті. В основу даної статті покладено необхідність більш ґрунтовного вивчення та розрізнення понять приватного і публічного простору. Оцінка їх впливу на життя та становлення людини. Визначення основних ознак публічного і приватного простору в умовах міста. Дослідження взаємодії людини з містом у якому вона живе, відповідно до сучасних умов, зокрема безпосередньо українських.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. Беручи до уваги неспинні темпи урбанізації, сьогодні все більше подій у нашому житті, пов'язана саме із міським простором і міським способом життя. Виходячи із власного помешкання, яке являє собою приватний простір, ми стаємо активними учасниками комунікації, що відбувається в міському публічному просторі. Публічний простір, оточує нас, куди б ми не пішли, він існує усюди – на центральних площах міста, в метро та парку, на вокзалах та ринках, в громадському транспорті, університеті. Проте, разом із цим, сфера публічності, відрізнятиметься в залежності від обраного міста чи регіону. Вона має здатність трансформуватися, внаслідок впливу на неї економічних, культурних, соціальних і політичних факторів.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та визначення невирішених раніше частин загальної проблеми. Необхідність більш ґрунтовного визначення та розрізнення понять приватного та публічного простору в місті зумовлено низкою важливих для людини, жителя міста, факторів. Публічний простір оточує людину практично всюди – в транспорті і в парку, в музеях та торговельних центрах, і навіть в соціальних мережах. Навряд чи в когось викликає сумнів те, що глобалізація, трансформації суспільного устрою в багатьох країнах супроводжуються загостренням проблеми співвідношення публічного і приватного на різних рівнях життя соціуму. Постійні соціальні зміни, новинки технічного прогресу, соціальні колайдери та навіть реформи організації громадських приймалень породжують нові виклики як для суспільства, так і для дослідників публічного простору. До аналізу приватного та публічного простору міста відповідно до особливостей міського розвитку та способу життя звертались такі дослідники, як: Х. Арндт, В. Вагін, Ю. Габермас, Дж. Гейл, В. Глазичев, Д. Джейкобс, А. Желніна, Г. Зборовський, А. Лефевр, Л. Лофланд, Д. Мітчел, С. Ніссен, О. Панченков, Р. Сеннет, Ю. Тихеева, О. Філіппов, Д. Харвей, К. Холанд та ін.; в свою чергу, Д. Харвей, Д. Мітчел, Ю. Габермас та ін. Серед українських дослідників до розгляду даної проблематики звертались М. Борисенко, Н. Вашрова, О. Злобіна, О. Жулькевська, М. Карповець, Л. Малес, А. Петренко-Лисак, Б. Посацький, В. Серета, М. Соболевська, Л. Скокова, А. Ручка, І. Тищенко, І. Яковчук та ін.

Для того, щоб краще зрозуміти роль публічного простору у житті людини і визначити його зв'язок з містом, необхідно дослідити історичну генезу публічного простору. Ще в античному полісі, буття еліта було чітко розмежованим на загальне та індивідуальне. Поділ міського життя на публічний та приватний простір бере свій початок в античності. Основна відмінність між публічним та приватним простором, полягає у тому, що в межах публічного простору людина потрапляє під вплив культурних чинників, внаслідок чого, вона змушена приймати об'єктивні закони та норми. Якщо ж розглядати приватну сферу, то тут вплив культури на людину послаблюється. Саме тому буття у приватному просторі вона підлаштовує під свої основні потреби.

Публічний простір являється одним із ключових аспектів в процесі розуміння міського способу життя та переходу до демократичних форм правління. Так, поняття демократії, що виникло ще у античній Греції і яке прийшло на зміну тиранії та аристократії, як форма правління в межах античного полісу, пов'язують саме із містом. Міська спільнота розумілась, як спільнота повноправних городян, яка існує саме в міському просторі. Прикладом публічного простору в античності є грецькі агори та римські форуми, саме у цих місцях перетиналась та здійснювалась політика і торгівля. Однак, такий стан речей був можливий лише в реаліях невеликої кількості повноправного населення в державі, до прикладу, населення Афін складало всього лиш кілька десятків тисяч чоловіків.

Якщо ж аналізувати публічний простір у сучасному місті, то його функціонування є набагато складнішим. Міста, що виникли внаслідок урбанізації, як одного із визначальних історико-культурних процесів у період модерну, можна описати як «нову форму просторово-структурної організації життя» [9]. Міста перебувають у постійному русі, динаміці, але разом із тим, завжди є чітко окресленими. Такі межі, можуть мати різний характер і, водночас, характеризуватись як індивідуальні маршрути, так і колективні. У першому варіанті, коли мова йде про індивідуальні маршрути, мається на увазі приватний простір, що знаходить своє відображення в домі, роботі та улюблених, наперед визначених місцях. В той же час, другий варіант є пов'язаним із публічним простором, він є більш видимим для нас і саме він являється основною ознакою міста.

Одна із ключових асоціацій, що постає поряд з великим містом – це велика кількість населення у ньому, значна концентрація якого, особливо відчувається у публічному просторі. Проте, значні скупчення людей в публічному просторі не містить в собі деструктивного характеру, швидше навпаки, однією із вагомих особливостей урбаністичного публічного простору є наявність структури, яка підкріплюється загальними тенденціями культури до систематизації людського досвіду. Публічний простір є відкритим та загальнодоступним, в ньому стираються будь-які відмінності між людьми. Людина у такому просторі прагне долучитися, стати одним цілим із інтенсивним ритмом життя у місті. Публічний простір слугує місцем для безпосереднього втілення культури, адже саме у ньому, завдяки ритуалам та звичаям знаходять втілення різні практики. Публічний простір утворюється внаслідок об'єднання одиничних суб'єктів і саме в його межах, формується специфічна міська ментальність. Як наслідок, можна говорити про своєрідну знеособленість суб'єкта, втратою ним

ідентичності, адже в таких умовах «формується нові типи взаємовідносин між людьми, які втрачають індивідуальний характер. Відносини стають безособовими: сусідськими, правовими, економічними, соціально-нерівноправними, релігійно-ідеологічними, адміністративно-керуючими тощо» [9].

Можна говорити про своєрідний феномен відчуження людей у міському просторі. Англійський дослідник Малкольм Бредбері, вважає, що цей процес є наслідком інтенсивної урбанізації, що розпочалася ще у XIX столітті. «Невипадково дев'ятнадцяте століття є водночас століттям західної урбанізації і століттям, у якому письменники і художники, вільні від покровителів і, зокрема, культурного нашарування у всеохопній публіці, віднаходять себе у парадоксальній позиції незалежності і соціальної невизначеності, яку ми часто сьогодні називаємо відчуженням» [10, с. 98]. Місто одночасно творить людину і руйнує її, саме публічний простір спонукає її до того, що вона відчуває себе чужою сама собі.

Також однією важливою рисою публічного простору є те, що в його межах, людину починають цікавити інші люди. Таким чином, публічний простір відіграє роль не лише середовища для обміну речами та інформації між людьми, він набуває дещо іншого значення. Така особливість, не може бути ніяким чином прорахована, адже ні архітектура, ні певний просторовий порядок не відіграють у цьому жодного значення. Досить влучно описує цю особливість американська дослідниця та теоретик міського планування, одна із основоположниць руху «нового урбанізму» Джейн Джейкобс «Любов людей спостерігати за рухом та іншими людьми у містах складно не помітити. Ця особливість приймає вкрай цікаві форми у верхньому Бродвеї в Нью-Йорку, де вулиця розділена вузькою центральною алеєю прямо посеред проїзної частини. На перехрестях цієї довгої, що тягнеться з півночі на південь, алеї за великими бетонними тумбами встановлені лавки і завжди, навіть коли ледь дозволяє погода, ці лави заповнені людьми, які спостерігають за пішоходами, що проходять по алеї перед ними, спостерігають за проїзною частиною, спостерігають за людьми на жвавих тротуарах, спостерігають один за одним» [3, с. 50]. Незважаючи на віддаленість суб'єктів один від одного в межах міського простору, саме оглядання іншого дає змогу наблизитись до людини. Погляд на людину у публічному просторі не дозволяє нам зануритися у її суть, це лише огляд поверхні її буття.

В осмисленні публічного та приватного простору важливим аспектом є те, що ці обидві сфери людського життя є взаємопов'язаними з буденністю, проте вони по-різному відображають її. Вона не є однаковою для всіх, а швидше являє собою сукупність буденностей. Таким чином, характерною ознакою приватного простору є те, що у ньому буденність позбавляється тиску збоку об'єктивних норм та правил міста, тим самим, звільняє суб'єкта від звичних обов'язків та наближує його до сфери відпочинку та дозвілля.

Однією з відмінностей між приватним та публічним простором розглядається в контексті протиставлення природи та культури. Приватна сфера, характеризується, в першу чергу, людськими бажаннями та потребами, саме тут і проявляються властивості людини, що ніяким чином не пов'язані з культурою. В такому середовищі людина поводить та почувається природно, оскільки ніщо її не обмежує. Саме виокремлення

приватного простору, є основною передумовою існування людини у великому місті. Ще в добу античності, можна спостерігати особливу повагу до приватного простору людини, адже саме його наявність і була основною передумовою її участі у публічному житті. «І не стільки повага до приватної власності в нашому сенсі заважала полісу знищити приватну сферу своїх громадян, скільки відчуття, що без забезпеченої власності ніхто не міг брати участь в справах соціального світу, тому що без місця, яке людина справді могла б назвати власним, вона наче не піддавалася в цьому світі локалізації» [1, с. 40-41].

Водночас, сучасні міста та мегаполіси обмежують та зводять до мінімуму приватний простір, але збільшують публічний – різноманітні розважальні та торгівельні центри, які є причиною того, що людина завжди перебуває в оточенні інших людей, що призводить до того, що вона почувається самотньою у цьому натовпі. Незважаючи на постійну взаємодію приватного та публічного простору, приватний, все ж залишається своєрідним захистом від зовнішнього життя у місті. Саме завдяки наявності такого простору, людина звільняється від міста та отримує на деякий час свободу дій. Приватна сфера життя, яка є відділеною від публічної, наділяє суб'єкта свободою.

Розмежування публічного та приватного простору в українських реаліях, дозволяє виокремити певну проблематику. Так, наприклад, у Києві можна спостерігати утиснення приватної сфери як такої. Непоодинокими є випадки забудови міських двориків, що безперечно є проявом приватного простору киян, різноманітними офісними приміщеннями, які являють собою публічний простір. В той же час, публічний простір міста також зазнає своєрідних трансформацій. Однією із таких трансформацій є комерціалізація публічного простору, адже більшу його частку займають ресторани і заклади торгівлі.

Разом із тим, значний вплив на формування образу публічного простору має зовнішня реклама, що розташована у найрізноманітніших місцях, таких як стовпи, лавки, телефонні будки, стіни будинків. Площі, які звично було сприймати як публічний простір, стали центрами вуличної торгівлі найрізноманітнішими товарами. Ще один із напрямків трансформацій публічного простору, пов'язаний з обмеженням доступу до цього простору – частковим або повним. Внаслідок, таких типів трансформації публічного простору, деякі вчені говорять про, так званій, «кінець публічного простору». Ще один із напрямків трансформацій публічного простору, пов'язаний із його сакралізацією. Разом із тим міські площі все рідше виступають як центри комунікації та територіальної ідентифікації.

Ми можемо спостерігати такі ж тенденції у Львові в якому за останні роки збільшилася кількість офісних приміщень, а міські дворики часто перетворюють на автостоянки. Може скластися враження, що приватне поступово поглинає публічне. Прояви таких тенденцій, можна зустріти в архітектурі. Так для українського міста, зокрема і Львова, притаманними є скляні, прозорі будівлі. Незалежно від того, офіс це чи ресторан, але вони в деякій мірі відкривають приватну сферу працівника чи клієнта закладу для публічного огляду. Причиною таких тенденцій може слугувати, невпинний ріст індивідуалізації населення та зменшення впливу громадської думки на особистість. Одним із найяскравіших прикладів розмиття сфер публічного та приватного простору є центральна частина міста, а саме – площа Ринок, яка перетворилась на центральну точку

громадського простору у Львові. Дана площа користується неабиякою популярністю серед молоді, яка почуває себе в цьому публічному просторі «як вдома», чим самим стирає межу між публічним та приватним простором.

В сучасному місті, все рідше зустрічаються такі ознаки публічного простору, як необмежений та вільний доступ, чітке розрізнення між публічним та приватним – відсутнє, так само як і вільна комунікація між городянами. Міський публічний простір у його класичному розумінні, занепадає та зникає. Цей процес зумовлений різними чинниками – приватизацією, зниженням рівня публічного життя, зникненням феномену публічної людини та розмитим визначенням поняття місця в сучасній культурі. [6]. Такі риси пов'язані із тим, що в добу мобільності, міський простір знаходить своє основне призначення у тому, що використовується для пересування містом. «Одна з найбільших небезпек при цьому криється у модерністському захопленні рухом, що призводить до стирання цінності публічних просторів, підпорядкування їх транспортним (транзитним) потребам і витіснення з них соціальної активності» [7, с. 18]. Автомобіль постає як певний символ індустріалізації, навколо якого обертається місто, і якщо у багатьох європейських містах, навпаки, можна бачити відмову від такого транспорту для руху у місті, то в Україні автомобіль й надалі є в основі містобудування.

Проте, якщо звернутися до загальних тенденцій розвитку міського простору в Україні, як колишнього члена радянського союзу, то можна зауважити позитивні нюанси. Так, для радянського союзу характерною була відсутність приватної власності, тому автоматично, можна вважати, що весь простір у місті був публічним, але це не зовсім відповідає дійсності. Але держава здійснювала ретельний контроль над усім простором, тому його слід вважати радше спільним, ніж публічним. Падіння радянського режиму призвело до активних трансформацій у сфері міського простору, що можна охарактеризувати тотальною приватизацією та комерціалізацією міського простору. Таким чином, події пов'язані із Євромайданом, що відбувалися у Києві та інших містах України, сприяли тому, що громадяни повернули собі публічний простір і таким чином, постали як політичні суб'єкти, презентувавши себе в міському просторі. Тим самим повернувши первинне значення публічного простору в процесі становлення власної міської та національної ідентичності на шляху інтеграції в європейську спільноту.

Таким чином, можна виокремити основні ознаки публічного та приватного простору в умовах міста. Приватна сфера, характеризується в першу чергу людськими бажаннями та потребами, саме тут і проявляються властивості людини, що ніяким чином не пов'язані з культурою, лише з можливістю позбавити людську буденність тиску збоку об'єктивних норм та правил міста і звільнити суб'єкта від звичних обов'язків та наближує його до сфери відпочинку та дозвілля. Тоді як основні властивості публічного простору – це безпосереднє втілення культури, цікавість людини до людини в його межах, що водночас носить в собі певний знеособлюючий характер відчуження. Якщо говорити про осмислення публічного та приватного простору, то важливим аспектом буде те, що ці обидві сфери людського життя є взаємопов'язаними з буденністю, проте вони по-різному відображають її.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Саме виокремлення приватного простору, є основною передумовою існування людини у великому місті.

Водночас, сучасні міста та мегаполіси обмежують та зводять до мінімуму приватний простір, проте збільшують публічний. В сучасному місті, все рідше зустрічаються такі ознаки публічного простору, як необмежений та вільний доступ, чітке розрізнення між публічним та приватним – відсутнє, так само як і вільна комунікація між городянами. Щодо взаємодії приватного і публічного простору в українських містах – то вона характеризується утиском приватного простору та лише теоретичною сакралізацією публічного простору, тоді як він натомість занепадає та зникає. Хоча варто зауважити, що події останніх років дають надію на те, що містянам вдасться остаточно вибороти публічний простір та його втримати.

Література:

1. *Арендт Х. Vita activa или о деятельной жизни / Х. Арендт.* – СПб.: Алетейя, 2000. – 437 с.
2. *Вуд Ф. Круговорот городского творчества / Ф. Вуд // Режим доступа до: http://www.cultura.kh.ua/images/stories/document/invest/wood_krugovorot.pdf*
3. *Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов / Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2011. — 460 с.*
4. *Коган Л., Покишишевский, В. Урбанизация // Большая Советская Энциклопедия.* – М., 1977.
5. *Линч К. Образ города / К. Линч // Режим доступа до: <http://glazychev.ru/books/translations/Linch/Linch.html>*
6. *Панченков О. Публичное пространство города перед лицом вызовов современности: мобильность и «злоупотребление публичностью» // Режим доступа до: <http://magazines.russ.ru/nlo/2012/117/p33.html>*
7. *Сеннет Р. Падение публичного человека.* – М.: Логос, 2002. – 424 с.
8. *Сигарева Е. Урбанизация / Е. Сигарева // Социологическая энциклопедия: в 2-х томах / [гл. редактор В.И. Иванов]. — Т. 2. — М. : Мысль, 2003. — 456 с.*
9. *Тыхеева Ю. Человек в городском пространстве (философско-антропологические основания урбанографии) / Ю. Ц. Тыхеева. // Режим доступа до: <http://www.mosgu.ru/nauchnaya/publications/professor.ru/Tyheeva>*
10. *Bradbury M. The Cities of Modernism / M. Bradbury // Modernism: A Guide to European Literature 1890-1930. – L.: Penguin Books, 1991. – P. 96-105.*

УДК 008:791.43.01

Кирилова О.О.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

«СМЕРТЬ БЛОКА» ЯК ОСНОВА ДЕКАДЕНТСЬКОГО МОРТАЛЬНОГО КІНОКОДУ ТА ДЕЯКІ ІНШІ ЗРІЗИ ТАНАТОЛОГІЇ КІНО

Стаття присвячена деталізованому культурологічному аналізу конструкту “декадентського мортального кінокоду” на матеріалі фільмів зарубіжних кінорежисерів Дж. Джармуша, О. Тепцова, А. Германа, К. Лопушанського, Т.Хупера, Т. ван Авермаета, О.Паркера та ін. У статті розкрито культурологічні концепти “смерті